

Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem

BARBARA KRESAL, Darba tiesību un sociālā nodrošinājuma asociētā
profesore, Ļubļanas Universitāte

“ES dzimumu līdztiesības regulējums”, seminārs tiesu sistēmas
pārstāvjiem, rīko ERA Rīgā 2023. gada 1.-2. jūnijā

Funded under the 'Citizens, Equality, Rights and Values programme 2021-2027' of the European Commission

B. Kresal “Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem”

*“Darba un privātās dzīves līdzsvarošanas rīcībpolitikai būtu jāsekmē dzimumu
līdztiesības sasniegšana, veicinot sieviešu līdzdalību darba tirgū, vienlīdzīgi
sadalot aprūpes pienākumus starp vīriešiem un sievietēm un izlīdzinot izpeļņas
un atalgojuma atšķirību starp dzimumiem. Šādās rīcībpolitikās būtu jāņem vērā
demogrāfiskas pārmaiņas, tostarp sabiedrības novecošanas sekas.”*

(Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem, Preambulas 6. apsvērumš)

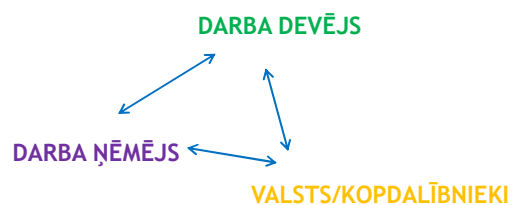
B. Kresal “Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem”

- ▶ Ievads
- ▶ Situācijas attīstība pirms Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvas
- ▶ Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīva
- ▶ Jautājumi diskusijai
- ▶ Secinājumi

B. Kresal “Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem”

Ievads

- ▶ Kas ir darba un privātās dzīves līdzsvars?
- ▶ Kāpēc vajadzīgs īpašs tiesiskais regulējums?
- ▶ Dažādu iesaistīto pušu loma:

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem"

Situācijas attīstība pirms Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvas

- ▶ **1996. gads:** pirmā Vecāku atvaļinājuma direktīva (Padomes Direktīva 96/34/EK (1996. gada 3. jūnijs) par UNICE, CEEP un EAK noslēgto pamatnošgumu attiecībā uz bērna kopšanas atvaļinājumu)
- ▶ **2010. gads:** pārstrādātā Vecāku atvaļinājuma direktīva (Padomes Direktīva 2010/18/ES (2010. gada 8. marts) ar ko īsteno pārskatīto BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP un ETUC pamatnošgumu par vecāku atvaļinājumu un atceļ Direktīvu 96/34/EK)
- ▶ **2019. gads:** pašreizējā Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīva (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1158 ((2019. gada 20. jūnijs) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES)

Plašāks konteksts: citas saistītās direktīvas (mātes tiesību aizsardzības direktīvas, diskriminācijas novēršanas direktīvas, nestandarta nodarbinātības direktīvas, piem., Nepilna laika darba direktīva utt.)

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem"

Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīva

- ▶ Ievads
- ▶ Atvaļinājumi ģimenes apstākļu dēļ
- ▶ Elastīgs darba režīms
- ▶ Nodarbinātības tiesības un aizsardzība no diskriminācijas
- ▶ Citi saistīti jautājumi

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem"

Ievads

- ▶ Materiālā darbības joma (2. pants)
- ▶ Darbības joma attiecībā uz personām (1. pants)

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem"

Atvaļinājumi ģimenes apstākļu dēļ

- ▶ Vecāku atvaļinājums (5. pants, 8. pants)
- ▶ Paternitātes atvaļinājums (4. pants, 8. pants)
- ▶ Aprūpētāja atvaļinājums (6. pants)

- ▶ Darba pārtraukums uz laiku, kas saistīts ar nepārvaramu varu (7. pants)

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Vecāku atvaļinājums

- ▶ Katram darba ņēmējam ir individuālas tiesības uz vecāku atvaļinājumu
- ▶ 4 mēneši, 2 mēnešus ilgs nenododams laikposms
- ▶ Kompensē pietiekamā līmenī ("... [nosaka] tādu, lai veicinātu to, ka vecāku atvaļinājumu izmanto abi vecāki")
- ▶ Elastīgas izmantošanas iespējas

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Paternitātes atvaļinājums

- ▶ Tēvam vai – ja un ciktāl to atzīst valsts tiesību akti – līdzvērtīgam otram vecākam
- ▶ Piešķir neatkarīgi no darba ņēmēja ģimenes stāvokļa vai civilstāvokļa
- ▶ 10 darba dienas
- ▶ Atbilst slimības pabalsta līmenim

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Aprūpētāja atvaļinājums

- ▶ Darba ņēmēja atvaļinājums, ko izmanto, lai personīgi aprūpētu vai atbalstītu piederīgo vai kādu personu, kura dzīvo vienā mājsaimniecībā ar darba ņēmēju un kurai nopietna medicīniska iemesla dēļ ir nepieciešama būtiska aprūpe vai atbalsts
- ▶ Piecas darba dienas gadā

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Darba pārtraukums uz laiku, kas saistīts ar nepārvaramu varu

- ▶ Sakarā ar slimības vai nelaimes gadījuma radītiem neatliekamiem ģimenes iemesliem, kuru dēļ darba ņēmēja tieša klātbūtne ir neaizstājama, katram darba ņēmējam ir tiesības uz laiku pārtraukt darbu, pamatojoties uz nepārvaramu varu

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Elastīgs darba režīms (9. pants)

- ▶ iespēja darba ņēmējiem koriģēt savu darba modeli:
- ▶ Saīsināts darba laiks
- ▶ Elastīgs darba grafiks
- ▶ Tāldarba režīms

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Nodarbinātības tiesības un aizsardzība no diskriminācijas (10., 11. un 12. pants)

- ▶ Tiesības, kuras darba ņēmējs ir ieguvis vai kuras ir iegūšanas procesā
- ▶ Tiesības atgriezties iepriekšējā darba vietā vai līdzvērtīgā amatā...
- ▶ Aizsardzība pret atlaišanu
- ▶ Mazāk labvēlīgas izturēšanās aizliegums

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Citi jautājumi

- ▶ Efektīva tiesību piemērošana
- ▶ Direktīva nosaka minimālās prasības
- ▶ Pārejas ("passerelle") klauzula (20. panta 6. punkts)
- ▶ "Piemaksas" klauzula (20. panta 7. punkts)

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem"

Jautājumi diskusijai

- ▶ Kompensācijas līmenis, maksājumi
- ▶ Neskaidra robeža starp darba laiku un privāto/ģimenes dzīvi
- ▶ Citi pasākumi, kas sekmē labāku darba un privātās dzīves līdzsvaru, kā arī dzimumu līdztiesību
- ▶ Īpaši darba un privātās dzīves līdzsvara pasākumi salīdzinājumā ar nodarbinātības attiecību vispārīgu, darba ņēmējiem draudzīgu regulējumu
- ▶ Sociālo partneru un koplīgumu loma

B. Kresal "Darba un privātās dzīves līdzsvars: Direktīva
2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un
aprūpētājiem"

PALDIES PAR UZMANĪBU!
Jautājumi, komentāri...